

השכלה לא נגישה

עמי וולנסקי | 04.01.2012 05:25

בנובמבר 2011 פורסם בישראל דו"ח של ה-OECD, שבחן את מצב ההשכלה הגבוהה בגליל. הדו"ח הוגש למל"ג עוד ביולי 2010, אך פרסומו אושר רק עתה. ליבת ההמלצות של הדו"ח מצביעה על הצורך להעמיק ולהרחיב את הנגישות להשכלה גבוהה. אולם השוואת דו"ח ה-OECD למדיניות שאומצה בישראל מצביעה על פערים עמוקים ומטרידים.

אם יש רפורמה ששינתה את מבנה ההזדמנויות להשכלה, הרי זו הרפורמה שאיפשרה ל-47% מילידי כל שנתון להתקבל לשנה א' באחד מ-67 המוסדות האקדמיים הפזורים בארץ. בעוד שב-1990 התקבל ללימודים גבוהים רק אחד מכל חמישה צעירים, כיום מתקבל אחד מתוך שניים. אך אליה וקוץ בה. הגידול המהיר של המערכת האקדמית עורר ביקורת. הטענה המרכזית מופנית כלפי ההתפשטות הבלתי מאוזנת של לימודי מדעי החברה ביחס ללימודי הנדסה, טכנולוגיה ומדעים, כמו גם לנסיגה באיכות ההוראה. הביקורת, גם אם היא ראויה, הובילה לאימוץ מדיניות המקצצת באופן דרסטי את הנגישות להשכלה גבוהה. למשל, אם קצב הגידול בשיעור הסטודנטים עמד במשך יותר מעשור על כ-8% בשנה, החל מ-2011 יעמוד קצב הגידול על כ-2% בשנה (כ-2,700 סטודנטים נוספים בשנה). קצב גידול זה זהה לקצב הגידול הטבעי של האוכלוסייה בישראל, וכמוהו כהקפאת הנגישות להשכלה גבוהה.

המדיניות שאומצה עומדת בניגוד מוחלט להמלצות אחרות שהוגשו לממשלות ישראל בשנים האחרונות. לדוגמה, תת-ועדה לענייני השכלה גבוהה בראשותו של פרופ' זאב תדמור המליצה על הגדלת הנגישות לחינוך הגבוה להיקף של כ-75% מתוך שנתון עד שנת 2028. מסמך של המועצה הכלכלית לישראל משנת 2007, בראשות פרופ' מנואל טרכטנברג, המליץ להרחיב את תשתיות ההשכלה בעיקר לקבוצות המיוצגות פחות בשוק העבודה - חרדים וערבים.

עשו לנו לייק וקבלו את מיטב הפרשנויות והדעות ישירות אליכם

שתי עבודות רבות השראה אלה נלמדו היטב על ידי צוות ה-OECD. חיזוק להמלצות ניתן בביקורו בארץ בספטמבר 2011 של פרופ' רוברט טופל מאוניברסיטת שיקגו, כלכלן נודע, אשר הציג נתונים לפיהם תוספת השכר השנתית בגין רכישת השכלה גבוהה עומדת על כ-65% לעובד. נתוני הלמ"ס בישראל מצביעים גם הם כי שכרו הממוצע של בעל השכלה אקדמית הינו כ-12,000 שקל בחודש, בהשוואה לכ-7,000 שקל של בעלי השכלה בת 12 שנות לימוד.

למרות המגמה הבינלאומית ומכלול הנתונים על יתרונות הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה לחברה ולמשק ההחלטה בישראל על צמצום הנגישות התקבלה בדממה, כמעט ללא דיון מקצועי או ציבורי. לכאורה, בוודאי תעלה הטענה כי בישראל פועלים כיום 15 מוסדות שאינם מתוקצבים על ידי המדינה (פרטיים), ולפיכך לא חלה עליהם מגבלה של קליטה. טענה זו אינה אלא היתממות. ההשכלה הגבוהה טרם הגיעה אל מפתן ביתו של החציון התחתון בחברה הישראלית ורכישת השכלה במוסדות הללו יקרה בהרבה מהשכלה גבוהה המוצעת במוסדות ציבוריים, ובוודאי בעבור האוכלוסייה החלשה יותר

בחברה הישראלית.

עדיין לא מאוחר לבחון כלי מדיניות חדשים להמשך תנופת הנגישות להשכלה גבוהה בלא להידרש לשבירה של מסגרת התקציב.

פרופ' וולנסקי היה חבר בצוות הבדיקה הבינלאומי של ה-OECD